

РЕЦЕНЗИЯ

Върху дисертационен труд за получаване на образователна и научна степен „доктор“ по област на висше образование 5. Технически науки, професионално направление 5.13. Общо инженерство, научна специалност „Ергономия и промишлен дизайн“.

Автор на дисертационния труд: Инж. Ралица Георгиева Ставрева-Панчева, редовен докторант към катедра „Интерииор и дизайн за мебели“ при Факултет „Горска промишленост“ на Лесотехнически университет (ЛТУ) – София.

Тема на дисертационния труд: „Дизайн и проблеми на малкото градско жилище за един обитател“.

Член на научното жури: Чл.-кор. проф. д.а.н. арх. Атанас Димитров Ковачев, Лесотехнически университет – София, област на висше образование 5. Технически науки, професионално направление 5.7. Архитектура, строителство и геодезия, научна специалност „Териториално и ландшафтно устройство и градоустройство“, определен за член на научното жури със заповед ЗСП № 161 от 11.04.2022 г. от Ректора на ЛТУ и рецензент на дисертационния труд, избран на първото заседание на научното жури, състояло се на 15.04.2022 г.

1. Кратко представяне на кандидата

Ралица Георгиева Ставрева-Панчева е родена в гр. София. Завършва с отличен успех Националния учебен комплекс по култура с лицей за изучаване на италиански език и култура – София. Висшето си образование получава в Лесотехнически университет – София, ОКС „бакалавър“ (2002) и ОКС „магистър“ (2004) по специалност „Инженерен дизайн“ (Интерииор и дизайн за мебели). Завършила е редица компютърни, езикови и професионални курсове в т.ч. „Въведение в 3D Studio VIZ 4.0“ в УАСГ – София.

От 2003 г. практикува специалността си, а през 2014 г. основава дружество с дейност в областта на интериорния и мебелен дизайн, където понастоящем е председател на Управителния съвет и ръководител проекти. Притежава богат професионален опит. Реализирала е множество авторски интериорни проекти на жилищни и обществени обекти както у нас, така и извън страната.

През 2019 г. маг. инж. Ралица Ставрева-Панчева е зачислена в редовна докторантура към катедра „Интерииор и дизайн за мебели“ във факултет „Горска промишленост“ на ЛТУ, с научен ръководител доц. д-р арх. Стела Ташева.

Владее италиански, английски, немски, латински и руски език.

2. Обща характеристика на дисертационния труд

Дисертационният труд на тема „Дизайн и проблеми на малкото градско жилище за един обитател“ се състои от: 451 страници; 40 таблици; 193 илюстрации, включително графични статистически изображения; 29 уравнения; библиографски списък на 398 източника, от които 51 използвани и 347 използвани и цитирани. От тях 63 на кирилица и 335 на латиница. Структуриран е в три основни части. Въвеждащата му част включва: заглавен лист, декларация за оригиналност, благодарности, съдържание, списък на илюстрациите, списък на таблиците, списък на съкращенията и символите, понятиен апарат, стандарти и езици.

Същинската му част включва: увод, изложение – четири раздела, заключение – резюме на получените резултати и библиографски списък на цитираните и ползваните информационни ресурса. Заключениета му част включва четири приложения, включително публикации свързани с темата на дисертационния труд.

3. Актуалност на темата на дисертационния труд

Необходимостта от научното изследване се аргументира от липсата на обобщаващ труд на главните проблеми, които определят нуждата от промяна във вида и формата на жилищните структури, както и от изменението на демографската структура на населението, което налага анализ на променяния се свят и по-конкретно изследване на демографския образ на обществото. Последното, от своя страна предполага да бъдат идентифицирани потребителските групи, съответстващи на съвременните жилищни форми в смисъла на дисертационната проблематика. На основата на анализа на специфичните им потребности е необходимо да се изведат коректни насоки за проектиране на мебели и интериор в контекста на малкото жилище за един обитател. Всичко това аргументира и защитава **актуалността на дисертационния труд**.

4. Степен на познаване състоянието на проблема и творческа интерпретация на литературния обзор

Дисертантът демонстрира отлично познаване на проблема. Литературният обзор е всеобхватен и творчески интерпретиран за изследването.

5. Цел, задачи, хипотези и методи на изследване. Съответствие на избраната методика на изследване с поставената цел и задачи на дисертационния труд

Поставената в дисертационния труд **цел на изследване** се отнася до установяване на мястото на малкото градско жилище в съвременната жилищна парадигма в контекста на демографски, икономически и екологични предпоставки и фактори, повлияли еволюцията му, за да се разкрият тенденциите в интериорния и мебелен дизайн и да се разработят насоки за проектиране на средата, съответстващи на нуждите на идентифицираните потребителски групи.

Във връзка с целта на изследване и предвид липсата на единна дефиниция, за малко се възприема всяко жилище с площ под или 45,00 кв.м.

За постигане на формулираната цел се поставят за решаване **12 задачи**, всяка от които е разкрита в своята цялост в началото на раздела, в който се разглежда.

Обект на изследване е съвременното малко жилище в градска среда предназначено за един обитател.

Предмет на изследване е от една страна – архитектурният образ и интериорната среда на малкото жилище, а от друга – тенденциите и перспективите за устойчивото им развитие.

Основна изследователска теза на труда е разкриване на възможностите на малкото градско жилище, както във връзка с изграждане на хармонична жизнена среда с внимание обърнато към благосъстоянието на човека, така и като инструмент за справяне със сериозни демографски, икономически и екологични проблеми, което обуславя неоспоримото му съществуване и в бъдеще.

По отношение на **границите**, изследването се концентрира върху анализа на малкото жилище в градска среда като част от многофамилни многоетажни жилищни сгради в т.ч. жилищни единици, които могат да съществуват самостоятелно или в многоетажна жилищна структура. Извън обхвата на изследването остават еднофамилни жилищни сгради и други жилищни структури, които не носят характеристиките на описаните в границите на това изследване.

В дисертационния труд са ползвани **научни методи на изследване** при съчетаване на три основни групи: **общологически, теоретични и емпирични**.

Общологически методи на изследване са приложени за:

- Анализ на българска и чуждестранна литература и фактическа информация в областта на изследвания обект.
- Анализ на историческото развитие на изследвания обект с цел съставяне на единна авторска класификация, базирайки се на индуктивното познание.
- Многокомпонентен анализ на развитието на малкото жилище в градска среда: специфика, ограничения и систематизиране на потребителски групи.
- Синтез на типологията на малкото градско жилище.
- Анализ на фактическа информация и знания с цел прилагане на дедуктивен подход при извеждане на насоки за мебелен и интериорен дизайн по отношение на изучавания обект.

Теоретични методи на изследване са приложени за:

- Обобщаване на информация в резултат на извлечените знания за целите на научното изследване и обобщаване на данни чрез прилагане на статистически подход.
- Хипотетично – дедуктивен подход е приложен за създаване на система от дедуктивно свързани помежду си хипотези, от които се извеждат твърдения за емпиричните факти.

Емпирични методи на научните изследвания са използвани за:

- Проучване на български и чуждестранен опит, литература и фактическа информация в областта на изучавания обект с цел акумулиране на необходимите за дисертационното изследване знания и данни.
- Извършване на комплексно, целенасочено и систематично планирано наблюдение на изучавания обект в контекста на проведено многокомпонентно емпирично изследване, базирано на статистически количествени и качествени изследователски методи.

6. Обща характеристика на дисертационния труд

Трудът включва Въведение, Увод, 4 глави, Заключение и 4 приложения.

Първа глава „Възникване и исторически преглед на малкото жилище в градска среда, първи примери. Предпоставки, фактори и проблеми повлияли еволюцията му“ прави литературен обзор на проблема и по същество е **анализ на темата**.

Втора глава „Състояние, развитие, тенденции и предназначение на малкото жилище за един обитател в градска среда. Съвременни примери. Жилищни политики и специфични особености на архитектурния му образ и качество на интериорната му среда в зависимост от географското му проявление и идентифицираната демографска, икономическа и екологична фактология. Връзка на малкото жилище с околната среда в контекста на установените екологични проблеми“ **е синтезен материал по темата.**

Трета глава „Емпирично изследване“ е оформена като **резултати и изводи от емпиричното изследване.** Посредством комплексен методологичен подход е проведено емпирично изследване сред триста човека, което е подложено на статистическа обработка на няколко нива. Въз основа на това са извлечени многокомпонентни резултати, които могат да получат своята интерпретация в множество сфери.

Четвърта глава „Функционални решения и насоки за проектиране на интериорната среда на малкото градско жилище, предназначено за един обитател в контекста на установените в изследването потребителски групи и съвременна жилищна парадигма“ **по същество е изводна и приносна част.**

7. Онагледеност и представяне на получените резултати

Обобщено: в дисертационния труд **„Дизайн и проблеми на малкото градско жилище за един обитател“** се изследва състоянието и тенденциите на малкото градско жилище по отношение на неговия архитектурен образ и интериорна среда в контекста на съвременната жилищна парадигма с внимание обърнато към глобални демографски, икономически и екологични предпоставки и фактори, повлияли еволюцията му. Въз основа на значителния обем обобщена, систематизирана и анализирана българска и чуждестранна литература и фактическа информация се дава възможност да се проследи в мащабен план състоянието на проблема, което от своя страна позволява извличане на множество зависимости и закономерности.

Получените резултати са представени по убедителен начин и са онагледени с доказателствен материал.

8. Обсъждане на резултатите и използвана литература

Резултатите от научното изследване са аргументирани и защитени. Използваната литература е всеобхватна и показва високата осведоменост на докторанта по темата на дисертационния труд.

9. Приноси на дисертационния труд

В дисертационния труд са разработени и защитени **научни, научно-приложни и приложни приноси.**

Научни приноси

- Разкрито е мястото на малкото градско жилище за един обитател, неговия архитектурен образ и интериорна среда в съвременната жилищна парадигма по смисъла на многоетажни жилищни сгради и са систематизирани фактори и предпоставки, повлияли на еволюцията му. Очертани са перспективи за устойчивото му развитие.

- Доказан е потенциалът на съвременното малко жилище в градска среда като инструмент за справяне с установените в изследването демографски, икономически и екологични проблеми, на които човечеството става свидетел в съвременните условия на развитие.

- Изявени са две основни потребителски групи с отношение към съвременното малко градско жилище за един обитател в лицето на поколението „милениали“ *millennials* и „бейби бум“ *baby boom* и са установени специфичните им особености.

- Проучена и обобщена е комплексна информация от чуждестранни ресурси, въз основа на които е създадена единна дефиниция и класификация на съвременното малко жилище за един обитател в градска среда и е съставена многокомпонентна база данни на български език.

Научно-приложни приноси

- Установена е връзка между определени географски райони и идентифицираните демографски, икономически и екологични фактори, основополагащи концепцията за развитието на съвременното малко жилище за един обитател в градска среда. Въз основа на това е систематизирана информация и е извършен комплексен анализ.

- Систематизирани са типологии на съвременното малко градско жилище, при което се разграничават две основни жилищни форми: самостоятелна жилищна единица и самостоятелна стая – и двете част от многоетажни жилищни структури.

- Разкрита е типологията на жилищните форми, което дава възможност да се установят предимствата на модулно изградените такива спрямо конвенционално построените, особено за околната среда и за справяне с жилищната криза по места.

- Разработена е методология за провеждане на емпирично изследване, в резултат на което са извлечени многокомпонентни резултати – разкрити са нагласите на българите на ниво изследвана съвкупност към съвременното малко градско жилище за един обитател и неговия интериор.

- Разкрити и систематизирани са иновативни материали и технологични мебелни решения като средство за справяне с установения проблем – намаленото жизнено пространство на малкото жилище и са изяснени възможностите за създаване на ефективен интериорен дизайн.

- Разработени са комплексни насоки за проектиране на обитаемата среда на малкото градско жилище, съобразени с установената специфика на потребностите на идентифицираните потребителски групи – обитатели.

Приложни приноси

- Разработен е албум на съвременни примери на мебелни решения и системи, онагледени посредством илюстративен материал, който би бил от полза за осъвременяване и обогатяване на обучението по „Инженерен дизайн“ в Лесотехнически университет – София и други заинтересовани страни в областта на интериорния и мебелен дизайн.

- Съставен е структуриран въпросник като основен инструмент за събиране на емпирична информация, който би бил от полза за следващи изследвания.

- Извършен е статистически анализ на данните от проведеното емпирично изследване, които могат да получат своята интерпретация в широк кръг от сфери.

10. Оценка за степента на личното участие на дисертанта в приносите

Приносите на дисертационния труд са лично дело на дисертанта.

11. Препоръки

(1) Препоръчвам дисертационният труд да бъде издаден като самостоятелна монография на български, а по възможност и на чужд език. Тя ще ползва широк кръг потребители – учени, докторанти, студенти и специалисти от различни специалности, работещи по темата.

(2) Въпреки достатъчния в количествено и качествено отношение брой публикации (дори надхвърлящ необходимия минимум) за образователна и научна степен „доктор“, към инж. Ралица Ставрева-Панчева имам препоръка да продължи в бъдещата си работа разработването и публикуването на научни статии и студии у нас и в чужбина в **реферирани и индексирани научни издания**, включени в „*световноизвестни бази данни с научна информация*“ и особено в **списания с Импакт Факор**, където една самостоятелна публикация носи на автора висок брой точки (за включване на учените у нас с научната им продукция в НАЦИД), както и в „*монографии и колективни томове с научно рецензиране*“.

(По отношение на втората препоръка: Увеличаването на научната ѝ продукция в количествено отношение и публикуването на материали в авторитетни научни издания ще позволи постигане на по-голяма цитируемост в българската и чуждестранната научна литература, което ще ѝ донесе признание на учен с високи позиции в професионалната област, в която работи. Убеден съм, че тя има потенциал за тази дейност).

12. Критични бележки и въпроси

Нямам **критични бележки** към дисертанта по разработения дисертационен труд. Имам следните **въпроси**:

(1) Как виждате развитието на малкото жилище, предназначено за един обитател в градска среда и считате ли, че нетрадиционните жилищни форми имат бъдеще?

(2) Какви са тенденциите по отношение на характеристиките на малките жилищни пространства и организирането на интериорната им среда?

(3) Считате ли, че трудът „Дизайн и проблеми на малкото градско жилище за един обитател“ очертава посоки за нови изследвания в различни научни направления, в които той може да бъде развит?

13. Публикувани статии и цитирания

По темата на дисертационния труд са публикувани следните статии:

Публикация в научно издание, реферирано и индексирано в световно-известна база данни с научна информация:

(1) **Stavreva-Pancheva, Ralitsa. Minimalist housing units. Eco and smart trends** [online]. – In: International Scientific Journal – Innovation in Woodworking industry and engineering design – University of Forestry: [НАЦИД ID № 590], Sofia, volume 9, Issue

2, 2020, pp. 55 – 66. [Viewed 21.03.2022]. [ISSN 1314 – 6149; eISSN 2367 – 6663]. [Web of Science (2017-) (CABI)]. Available from: <http://www.scjournal-inno.com/en/article-373.htm>

Публикации в научни издания с научно рецензиране:

(1) **Ставрева-Панчева**, Ралица. *Демографски тенденции и жилищни нужди: политики и факти* [онлайн]. – В: Научно списание „Наука“ – Съюз на учените в България: [НАЦИД ID № 2178], София, том 31, кн. 2, 2021, с. 65 – 72. [Прегледан 21.03.2022]. [ISSN 0861 – 3362; eISSN 2603 – 3623]. Достъпно от: <http://spisanie-nauka.bg/arhiv/2-2021.pdf>

(2) **Ставрева-Панчева**, Ралица. *Модулна конструкция за изграждане на високи сгради: перспективи за устойчиво развитие* [онлайн]. – В: Сборник на докладите от XIV-та национална научно-техническа конференция с международно участие „Екология и здраве“: [НАЦИД ID № 2334], Пловдив, 2021, с. 156 – 162. [Прегледан 21.03.2022]. [ISSN 2367 – 9530 (CD/DVD)]. Достъпно от: <https://hst.bg/ECOLOGY%20AND%20HEALTH%202021.pdf>

(3) **Ставрева-Панчева**, Ралица. *Насоки за подобряване на дизайна на жилищната среда за възрастни хора* [онлайн]. – В: Научно списание „Общество и здраве“: [НАЦИД ID № 3977]. Регионална библиотека „Любен Каравелов“ – Русе, Университетска многопрофилна болница за активно лечение „Канев“ АД – Русе, бр. 3, 2021, с. 205 – 212. [Прегледан 21.03.2022]. [eISSN 2683 – 0892]. Достъпно от: https://www.umbal.ruse.bg/images/oio/3-1_scientific-journal-society-and-health.pdf

(4) **Ставрева-Панчева**, Ралица. *Невидими технологии, които максимизират пространството*. – В: Сп. ДМТ: Дизайн. Материали. Технологии: мебелна и дървообработваща промишленост: [НАЦИД ID № 3455], София, изд. „Бисмар“ ООД, бр. 4, 2021, с. 42 – 46. [ISSN 1311 – 3380]

(5) **Ставрева-Панчева**, Ралица. *Интелигентни материали и технологии: потенциалът на интелигентното стъкло*. – В: ДМТ: Дизайн. Материали. Технологии: мебелна и дървообработваща промишленост: [НАЦИД ID № 3455], София, изд. „Бисмар“ ООД, бр. 3, 2021, с. 38 – 41. [ISSN 1311 – 3380]

(6) **Ставрева-Панчева**, Ралица. *Исторически преглед на трансформируеми и многофункционални мебели*. – В: Сп. ДМТ: Дизайн. Материали. Технологии: мебелна и дървообработваща промишленост: [НАЦИД ID № 3455], София, изд. „Бисмар“ ООД, бр. 2, 2021, с. 52 – 56. [ISSN 1311 – 3380]

(7) **Ставрева-Панчева**, Ралица. *Иновация, роботизация и устойчив интериорен дизайн*. – В: Сп. ДМТ: Дизайн. Материали. Технологии: мебелна и дървообработваща промишленост: [НАЦИД ID № 3455], София, изд. „Бисмар“ ООД, бр. 1, 2021, с. 42 – 45. [ISSN 1311 – 3380]

Научни доклади

(1) **Ставрева-Панчева**, Ралица. *Модулна конструкция за изграждане на високи сгради: перспективи за устойчиво развитие*. XIV-та национална научно-техническа конференция с международно участие „Екология и здраве“. Пловдив, 2021, 13 – 14 Май. – В: Сборник на докладите от конференцията, с. 156 – 162. [ISSN 2367 – 9530]

(2) **Ставрева-Панчева, Ралица.** *Минималистични жилищни единици. Еко и смарт направления.* X-та международна научно-техническа конференция „Иновации в горската промишленост и инженерния дизайн – ИННО 2020“. София, 2020, 1 – 3 Октомври. – В: Сборник с доклади от конференцията, с. 15 – 25. [ISBN: 978 – 619 – 7554 – 32 – 8]; **Stavreva-Pancheva, Ralitsa.** *Minimalist housing units. Eco and smart trends.* Tenth scientific and technical conference „Innovations in forest industry and engineering design – INNO 2020“. Sofia, 2020, 1 – 3 October. – In: Proceedings, pp. 15 – 25. [ISBN: 978 – 619 – 7554 – 32 – 8]

14. Преценка на публикациите по дисертационния труд: брой, характер на изданията, в които са отпечатани. Отраженията в науката – използване и цитиране от други автори

По темата да дисертационния труд дисертантът има **1 публикация** в научно издание, реферирано и индексирано в световноизвестни бази данни с научна информация; **7 публикации** в научни издания с научно рецензиране и **2 научни доклада** на конференция.

Анализът на публикациите показва, че всички статии са публикувани в авторитетни издания с научно рецензиране.

Заслужава внимание факта, че всички публикации, включително и доклада са разработени самостоятелно. Те отразяват части от научното изследване.

Не е представен списък с цитирания от други автори на публикациите на инж. Ралица Ставрева-Панчева.

15. Автореферат

Представеният Автореферат отразява обективно структурата и съдържанието на дисертационния труд.

Композирани са съгласно изискванията и отразява основните части от дисертацията, с което се дава възможност да се очертаят постигнатите аналитични, научно-теоретични и научно-приложни приноси, които приемам.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Въз основа на научените и приложените от докторантката различни методи на изследване, правилно изведените оценки и изводи, направените обобщения и изводи, считам че представеният дисертационен труд отговаря на изискванията на ЗРАСРБ и Правилника на Лесотехническия университет за неговото приложение, което ми дава основание да го оценя **ПОЛОЖИТЕЛНО**.

Позволявам си да предложа на почитаемото Научно жури също да гласува положително и да присъди на **инж. Ралица Георгиева Ставрева-Панчева**, образователната и научна степен „Доктор“ по научната специалност „Ергономия и промишлен дизайн“.

гр. София,
18.05.2022 г.

РЕЦЕНЗЕНТ:
(Чл.-кор. проф. д.а.н. арх. Атанас Ковачев)